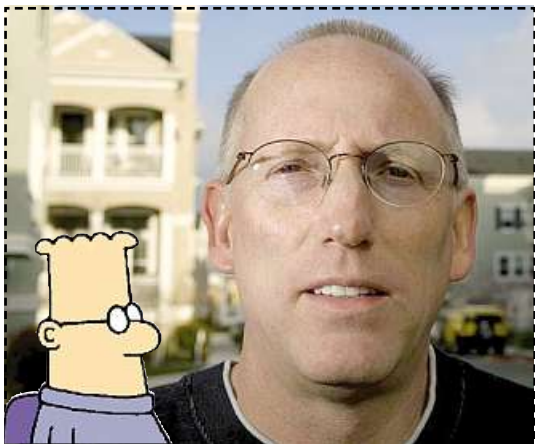

'Ik ben een Dilbert'

(C) 2007 UNITED FEATURE SYNDICATE, INC.

CV

Scott Adams

Leeftijd: 49

Opleiding: **BA in Economics aan Hartwick College, Oneonta New York, en een MBA van University of California, Berkeley. Tevens gecertificeerd hypnotiseur.**

Carrière: **'Ik heb een aantal zeer vernederende baantjes gehad. Acht jaar bij Crocker National Bank, waarbij ik twee keer onder bedreiging van een vuurwapen ben beroofd. En daarna acht jaar bij Pacific Bell. Betaalde nog slecht ook.'**

Functies in de strip die hij ook zelf heeft bekleed: **'Computerprogrammeur, financieel analist, product manager, budget manager, project manager, pseudo-engineer.'**

Favoriete stripfiguren: **'Mijn favorieten zijn vooral lokaal – Pearls before Swines – en wat klassieke zoals Calvin & Hobbes.'**

Auto: **'BMW M3. Geen nieuwe.'**

Grootste luxe van succes: **'Als je succes hebt, zijn mensen geneigd al je tekortkomingen met de mantel der liefde te bedekken. Ik weet ook wel dat je daar geen beter mens van wordt. Maar luxe is het voordeel van de twijfel, ook al verdien je het niet. Succes dekt mijn verlegenheid af. Succes is een milde superpower, die iedereen om mij heen net even wat aardiger en milder maakt.'**

Scott Adams verhieft kantoorellende tot thema. Zijn wereldberoemde strip Dilbert, die ook in *Intermediair* staat, is al twintig jaar actueel. 'Ik krijg brieven van mensen die zeggen dat ze door Dilbert de kracht vonden om een andere baan te zoeken.'

DOOR **ARJEN VAN DER SAR** FOTOGRAFIE **MAX WHITTAKER**

Dilbert is een naïeve kantoor slaaf. Zijn punt-harige baas is een incompetente idioot. Dilbert laat zich piepelen, net als zijn collega's luie Wally en gemene Alice. Hoogstens pleegt hij af en toe een subtiel, maar vileine daad van verzet. Vernederingen en wanbeleid op de werkvloer bieden in de strip *Dilbert* al twintig jaar vermaak en troost aan miljoenen kantoorwerkers die zichzelf als lotgenoten zien. Tekenaar Scott Adams heeft al tienduizenden plaatsingen in dagbladen en tien miljoen verkochte boeken op zijn naam staan. Zijn werk gaat over incompetentie, mismanagement, collega's die niet deugen of die permanent overwerkt lijken. De thema's van *Dilbert* zijn nog altijd actueel. We kennen allemaal onze Dilberts, onze Wally's en onze Alice's. En mogelijk herkennen we ook onszelf.

Scott Adams, de man die kantoorellende verhieft tot onderwerp van zijn werk, geeft zelden interviews. Hij werkt liever in alle rust aan de cartoon van morgen en overmorgen. De stilte van de laatste jaren rond zijn persoon had nóg een reden. De relatief onbekende aandoening *spasmodic dysphonia* maakte dat de striptekenaar van de ene op de andere dag niet meer kon spreken. 'Simpel gezegd: de hersenen en de stembanden begrijpen elkaar niet meer. Een raadselachtig verschijnsel, dat me overkwam en dat me in de donkerste periode van mijn leven bracht. Ik kon geen woord meer uitbrengen en communiceerde met mijn gezin door boodschappen in te toetsen op mijn Blackberry.'

Anderhalf jaar lang vreesde Adams aan het eind van zijn loopbaan te zijn gekomen. Het verdwijnen van zijn spraakvermogen bracht hem in een isolement dat zijn creativiteit aantastte en zijn sociale leven fnuikte. Tot hij er bij toeval achterkwam dat op rijm spreken en zelfs zingen hem weer stemgeluid gaf. 'Spreken lukte niet, maar zodra ik mij inprentte dat ik aan het rijmen was, veranderde er iets. *Jack be nimble, Jack be quick*, ging het rijmpje en ik kon het uitspreken! Ik heb als het ware mijn hersenen kunnen *resetten*. Al moet ik met een spraakdeskundige wel geregeld oefenen om mijn stem te behouden.' De oefeningen in het spreken op een hogere toon lijken permanente vooruitgang op te leveren. Waardoor de pijnlijke en minder effectieve botox-injecties in zijn stembanden achterwege kunnen blijven. Tijdens het gesprek sterft Adams' stem af en toe wat weg, waarna hij zichtbaar moeite doet om de toonhoogte te herstellen. De ziekte leek even een eind te maken aan zijn spreekbeurten op seminars en congressen. Adams trekt volle zalen als hij à la Dilbert de spot drijft met verandermanagement en kwaliteitszorg. 'Vreemd maar waar: op een podium begaf mijn stem het nooit. Vooraf in de coulissen kon ik geen woord uitbrengen – en dat heeft menige congresorganisator zelfmoordneigingen bezorgd, haha – maar zodra het zoeklicht op mij werd gericht en ik voor een zaal met duizenden managers stond, kon ik het weer.' Wie Adams op zulke bijeenkomsten over gewichtige onderwerpen laat spreken, zij ge- →

'Ironisch genoeg zijn managers er vast van overtuigd dat Dilbert over hun baas gaat en niet over henzelf'

Scott Adams in proza

Nu zijn ziekte overwonnen lijkt, durft Scott Adams vooruit te kijken. Dilbert blijft, maar daarnaast legt zijn schepper zich toe op proza. Geen volledig nieuwe activiteit, want reeds het in 1995 verschenen boek *Het Dilbert Principe* bevatte quasi-serieuze managementanalyses, gebaseerd op het principe dat incompetentie de eerste vereiste is om manager te worden.

Adams: 'De *Wall Street Journal* vroeg me ooit om een gastartikel te schrijven en dat was het begin van het *Dilbert Principe*. De uitgever van mijn strips zag er wel iets in en sinds dat moment zijn mijn boeken een mix van parodieën op het cliché-managementboek en Dilbert-cartoons.'

Intussen heeft Adams' schrijftalent onder meer geleid tot de publicatie van een boek waarin Dilbert vrijwel volledig afwezig is, *Gods Debris*. Een nieuwe productie komt later dit jaar uit onder een titel met een dubbele bodem: *Stick to drawing cartoons, monkey brain!* Adams' proza is afkomstig uit de Dilbert-blogs, waarin de schrijver/cartoonist filosofeert over zowel zakelijke als meer algemene onderwerpen. Zijn toon is vlot, puntig, gevat – een beetje zoals Dilbert en zijn collega's praten. 'Ik kan mijzelf daar volledig in kwijt, zonder dat ik mijn Dilbert-werk tekort wil doen.'

→ waarschuwd. 'Ik ben er niet om te helpen. Verwacht niet dat ik als een goeroe de medewerkers "ompraat". Integendeel: de spot regeert. Alles gaat eraan. Ik beloof mijn toehoorders dat ze niets leren en dat ik ze ook tot niets zal inspireren. Desondanks lijken mijn toehoorders wel iets op te pikken van mijn "spiegel op het bedrijfsleven",' zegt de cartoonist met een lichte glimlach.

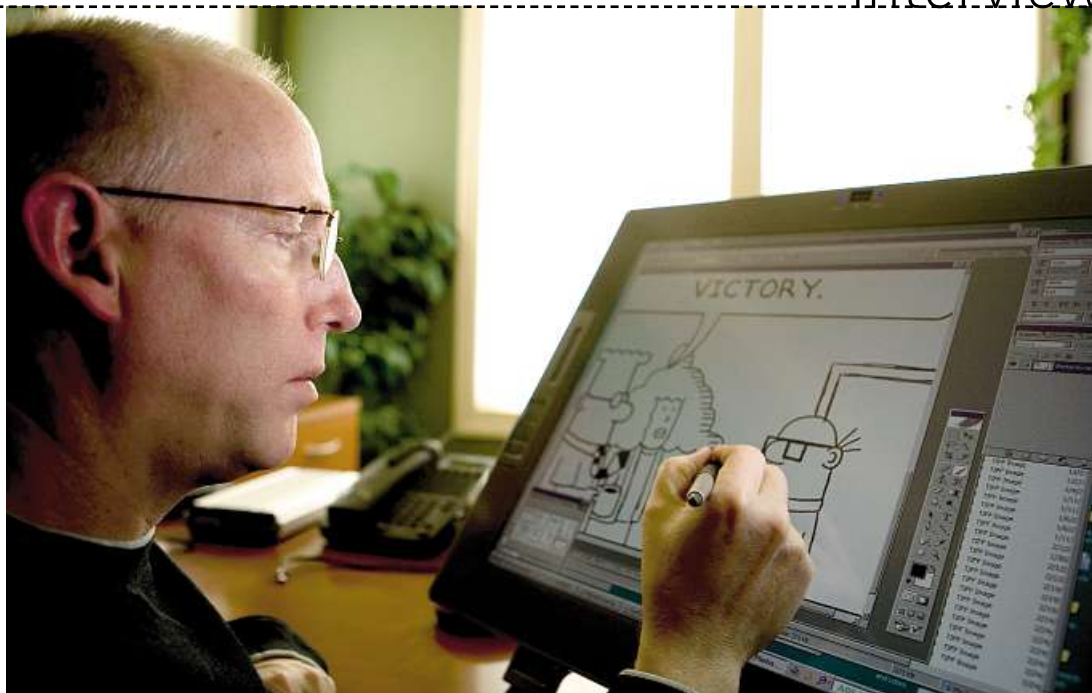
Scott Adams voert het gesprek in zijn kantoorvilla in een nieuwe luxe woonwijk oostelijk van San Francisco. De wijk is opgetrokken in een klassiek-mediterrane stijl, de façades gaan deels schuil achter royale SUV's. Binnen komt de tekenaar – bril, stuurse blik – over als een wat verlegen *nerd*.

Is Scott Adams Dilbert? 'Natuurlijk zijn wij gerelateerd. Dilbert is de wat gefrustreerde *nerd* die zich blijvend laat verbazen door het kantoorleven. Ik heb jarenlang allerlei vernederende baantjes gehad in het bedrijfsleven. Ik weet waarover ik het heb.'

Waar is uw schetsblok, waar zijn uw pennen? 'Ik werk alleen nog met een digitale tekenpen, een teken-tablet en Photoshop. Ik kan niet meer tekenen op papier. Op een of andere manier kan ik niet meer de druk op het papier leggen. Het is een probleem dat zich tegelijk met het spraakprobleem openbaarde. Fysiek is er niets mis met de kracht en coördinatie in mijn tekenhand, maar bij het werken aan Dilbert verkrampte mijn hand telkens. Normaal gesproken is dat einde carrière, maar ook hier heb ik mijzelf als het ware kunnen manipuleren: als ik teken met een digitale pen, doet de spastische reactie met de hand zich niet voor. Mijn brein ziet dit werk niet als tekenen.'

U ziet er meer uit als een kantoorwerker dan als een bevlogen creatieveling. 'Ik werk hard en ben gedisciplineerd. Ik leg mijzelf een strak dag- en weekschema op. Er moeten elke week toch zeven cartoons verschijnen. Ik wandel elke werkdag om half zeven de honderd meter van mijn woning naar kantoor. Eerst een uur of wat schrijven aan mijn weblog, waarna halverwege de ochtend drie lege panelen in beeld verschijnen. Al snel heb ik de getergde Dilbert in beeld: slachtoffer van een incompetent manager die het achter de ellebogen heeft en overlevend tussen collega's als Wally die de kantjes eraf loopt en Alice, de kantoor-*bitch* die iedereen tot razernij brengt. Ze komen tot leven tijdens slecht geleide vergaderingen en functioneringsgesprekken die nergens over gaan. Ze zijn het mikpunt van slechte managementtechnieken, politieke spelletjes op managementniveau en van ongenoemd ellebogenwerk.'

Heeft u het idee dat kantoorwerkers en wellicht ook hun managers iets opsteken van Dilbert? 'Ik krijg brieven van mensen die zeggen dat ze door Dilbert de kracht vonden om een andere baan te zoeken. Anderen geven te kennen dat ze een baan in de marketing toch maar hebben laten schieten, omdat ik de marketeers op het kantoor van Dilbert zo ongenadig negatief portretteer. Weer anderen

'Ik had een collega die een kwartier in organisatiejargon kon praten. Zo lang zulke mensen bestaan, zit ik niet zonder thema's'

vinden in de cartoon de motivatie om eindelijk voor zichzelf te beginnen, vanuit het nieuwe besef dat ze in elke baan toch ondergeschikt zullen zijn aan een baas. Zo is er voor iedereen iets te halen bij Dilbert. Ook voor managers. Ook zij mailen mij. Want ook zij hebben een baas boven zich. En ironisch genoeg zijn ze er vast van overtuigd dat Dilbert over hun baas gaat en niet over de manager die ze zelf zijn. Iedereen ziet zichzelf als het slachtoffer, niet als het probleem.'

Maar zijn Dilbert, zijn baas en zijn collega's dan in de afgelopen twintig jaar niets opgeschoten? 'Zeker. Dilbert is niet meer zo bang, zo slachtofferig. Hij ondergaat zijn lot, verbaast en ergert zich nog steeds mateloos. Hij heeft de thema's van de laatste twintig jaar voorbij zien komen, van *downsizen* tot de internethype tot *outsourcing* en alles ertussen. Maar is wel iets wijzer geworden. Ten tijde van de dotcomhype is Dilbert steeds meer gaan terugpraten. Hij is nog steeds overmatig behulpzaam. Maar ook heel sarcastisch en zurig.'

Intussen hebben zich ook nieuwe personages gemeld, die de herkenbaarheid voor lezers wereldwijd nog verder vergroten. 'Allemaal met eigenschappen die iedereen onder collega's herkent. Dilberts sluwe en egoïstische hond Dogbert, stagiair Asok, hr-manager Catbert, secretaresse Carol: ze passen naadloos in de sfeer die de strip een plekje bezorgt op het prikbord of bij de koffiehoek in menig bedrijfspand.'

U let erop dat Dilbert ook anno 2007 de tijdgeest van corporate life weerspiegelt. 'Zo heeft ook de Blackberry-manie onder werknemers de strip bereikt. Wie herkent niet de situatie waarin de Dilbert-personages een vergadering doorkomen terwijl ze quasi-onopvallend de onvermijdelijke

Blackberry onder het tafelblad bedienen? Binnenkort zullen Dilbert en zijn collega's vast wel eens worden geteisterd door de bizarre regeltjes die voortkomen uit SOx (nieuwe Amerikaanse wet op het gebied van besturen van bedrijven en financiële verslaglegging, *red.*). Ik neem ook wel eens zaken als Six Sigma (methode voor kwaliteitsmanagement, *red.*) op de korrel. Natuurlijk ontvang ik dan direct een reactie van een topfunctionaris bij een bedrijf dat zijn organisatie er heel goede resultaten mee boekt. Hetzelfde gebeurt stevast als een Dilbert-strip verschijnt over leiderschap. Of over *empowerment* of paradigma's. Altijd prijs!'

Zelfs de grote financiële schandalen à la Enron komen langs. U laat Dilberts bedrijf verwickeld raken in allerlei sores en schroomt niet om op 'de werkvloer' te laten zien dat de topmanagers per definitie de zakken vullen. 'Het is toch het beeld dat veel werkenden van de top hebben. Of hebben gekregen, sinds de schandalen. Het blijft de schok der herkenning. Bijvoorbeeld met de figuur op Dilberts kantoor die vrijwel voortdurend in *business buzz-words* praat. Ze bestaán, ik heb ze zelf gekend. De figuur van Dilbert loopt werkelijk ergens rond in een bedrijf waar ik heb gewerkt. Ook Wally en Alice zijn gebaseerd op mensen van vlees en bloed. Ik heb echt een collega gehad die een kwartier in organisatiejargon kon praten. Over nieuwe paradigma's in leiderschap, over *empowerment* en zo. Zo lang zulke mensen bestaan, zit ik niet zonder thema's. Zet drie mensen in een kamer en wacht af. Er zal altijd iemand het leiderschap claimen. En iemand zal dat om wat voor reden dan ook betwisten. Zo ontstaat er vanzelf een Dilbert-situatie. Werk is een onuitputtelijke bron van inspiratie.'

redactie@intermediair.nl